

tori sia escancellat», OPou (*TbPu.*, 117.118, 130): substantivació d'*albarà debitori*, on era adjectiu, que així figura en doc. de 1360 i *carta debitòria* el 1344 (*Ordin. Pal.*).

CR.: *Diner-deu* 'paga-i-senyal', 'arres': «Si el corredor o son companyó à menat lo mercat, e dóna *diner-deu*, neguns altres corredors qui venguen sobre'l mercat a fer, no prenen part en les corredures» a. 1271 (*Ordenances dels corredors de Bna.*, f° 232v2.5); «*diner-deu* aja tenguda, pus lo corrater l'aja donat, present lo comprador e ab volentat sua; en altra manera no aja tenguda» <'no tingui força d'obligar'> ord. rossellonesa de 1295 (*RLR v.*, 83); «après que la venda és feyta, ab lo *diner-deu* que-y sia donat e pres --- e-l liurament d'aquella cosa no sia feyt, no per ço meyns tot perill --- es del comprador», *Cosí Tort.* (BenvOliver explica en el gloss. «arras o señal que da el comprador al vendedor cuando se consuma el contrato», cf. encara): «venda e compra és acabada tantost e perfecta, com lo *diner-deu* és donat e reebut, enaxí que si la una de les parts penedir-se'n vol sens volentat del altra, la part que s'en penit --- deu pagar 60 sous» (p. 201, i encara altres passatges, a continuació); «negun corredor qui tenga *diner-deu* de mercader --- no gos pendre altre *diner-deu* d'aquella mercaderia, tro que'l primer mercader li haja desdit o li haja retut son *diner-deu*, o li haja comprada la dita mercaderia», doc. barceloní del S. XIV, «axí s'aven-g(u)éran, e los co(r)radós donàran *diner-deu* al dit Pera Venrell, e lo mercat se finà», doc. de l'Alguer a. 1442 (*BABL xix*, 187): substantivació de la frase «*diner deus*» o sigui '(el mercader tal) deu diners' (ha donat una part del preu, i deu encara la resta).

1 Però guardem-nos de pendre aqueixos textos de 1300 com una legitimació de l'ús del substantiu *dever* en català, com ho feren alguns en el S. XIX. Que no hi hagué en l'Edat Mitjana un equivalent establert de la idea d'obligació moral, principi deontològic, que cobrís el concepte del gr. *τό δέον, τα δέοντα*, i dels *officia* ciceronians, es veu ja per la duplictat del concepte en Llull, i pel fet que més sovint, amb aquest valor es troba *dèbit* (missatge perpinyanenc als barcelonins, a. 1588, *RLR LV*, 80) i sobretot *deute* (trasllat de *sentit* paral·lel al gr. *δέον* i a l'angl. *duty*): «mos pensaments --- són del grau *deute* en què és cavayler com mantenga la alta honor de cavayleria», Llull (*Cavall.*, 6), «havem ordonat --- què pertanyerà a cascun per *deute* de son offic», *Ordinacions Palatines* del Cerimoniós (9, a. 1344). Si en el S. XIX es va usar *dever* o *deber* en aquest sentit era per imitació del castellà, com ho prova ja el fet que això és deia *dəbér* amb -r fònica, pronúncia unànime en tot el Principat i els Comtats: està totalment mancada de fonament la pronúncia *dəbè* que *AlcM* penja a Barcelona (els meus passats i jo mateix podem garantir-ho) (que a Palma de Mallorca diguin *dəvə* no té cap valor indicatiu puix que també diuen *amor, mar, cor* amb *r* muda). Quan la llengua va substituir l'infinitiu arcaic *dever* per *deure* (ja en el S. XV, es troba

aquesta forma en els *Scachs* de Cèssulis, 74) era conseqüència no sols lògica, sinó a la llarga inevitable, que hom canviés el substantivat *dever* en *deure*. De *dever* substantivat no en cita *AlcM* més que un parell d'exs. del S. XIX (car la *Comèdia* d'Andreu Febrer, no és un text català sinó una transliteració de l'italià), i si una vegada ho escrivien així Verdaguer i JAlcover és perquè els hi obligava el vers, i per tant se'ls ha de pendre com a llicència poètica. Altrament ningú no nega que llavors el substantiu *dever* estava en ús; Coromines va usar-ho així en alguns passatges de *La Vida Austera*: es vacillava encara, però *deure* figura ja en molts altres: «el primer *deure* que has de complir devers la humanitat ---», «mancament als *deures* substancials de la teva naturalesa» (II, iv, pàgines 118, 119, 1.ª ed.); comprovat que ja figura així en l'autògraf allà i en d'altres passatges (120, 128, etcètera).

Déus, V. *Déu Deute*, V. *deure*

DEUTERO-, forma prefixada del gr. *δεύτερος* 'segon': *Deuteragonista*, *deuterogàmia*, *deuteropatia*, *deuteronomi*. També s'ha usat una forma abreujada *deuto-*: *deutòxid*, *deutosulfat*, etc.

Deutor, V. *deure Devall*, *devallar*, V. *davall(ar)* (VALL) *Devastació*, *devastador*, *devastar*, V. *vast Devegades*, V. *vegada Devenciment*, més aviat separar de *venciment* (el context no sembla pas indicar un sol mot) *Devenidor*, *devenir*, V. *venir Dever*, V. *deure Deveres*, V. *de veres (VER) Devers*, V. *vers Devesa*, V. *defensar Devesir*, V. *dividir Devessall*, *devessell*, V. *vessar Devi*, V. *Déu Devinar*, *-nació*, *-nador*, V. *Déu Devoció*, *devocionari*, V. *not Devolució*, *devolut*, V. *voldre Devora*, V. *vora Devorador*, V. *voraç Devot*, *devota*, V. *vot Dexaser* en les rimes de Llull és clar que és el verb *decaure* en la seva forma oc. *dechazer*. *Dexio*-, *dextrina*, *dextro*-, *dextrogrir*, *dextrors*, V. *destre Di-*, prefix, V. *dos*

DIA, del ll. vg. *DIA, ll. DIES, id. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies*, etc.).

«Totes les prophecies cessaran e-l *dia* del judici», *Hom.*, 2v3. «Ab lo vestiment vestid, que non osava eissir d'altrament, aquel *dia* *eless* <'mateix'> fo B. de Berga a Fonç ---» doc. pallarès de 1242 (PPujol, *Docs. Vg.*, 8.15); «aqueu vuytèn *dia* era el *dia* del Ram, e d'açò donaren-nos hostatges los fiyls dels mey-lors deu hòmens --- e quan vench al *dia* de Rams, al sol exit, enviam missatge als sarraïns ---», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 152).

La forma *dia* ha estat general en català des dels orígens, i avui resta en vigor en aquesta forma fins als últims límits de la llengua, fins a l'últim poble del Capcir: a Puigbalador, p. ex., «dormic tot lo *dia* (*tul lu dia*)», 1960. La locució *l'altre dia*, que s'ha usat amb el valor de 'a dos dies de distància del d'avui',